

Zrzeczenie się prawa wykonywania zawodu lekarza a bieg postępowania w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej lekarzy w świetle stanowiska Sądu Najwyższego

Wykonywanie zawodu lekarza wiąże się z obowiązkową przynależnością do samorządu zawodowego, który przyznaje i odbiera prawo wykonywania zawodu, wpisując i usuwając z listy lekarzy należących do danej izby lekarskiej. Jak stanowi art. 6 ustawy z dnia 2 grudnia 2009 r. *o izbach lekarskich*², lekarz zamierzający wykonywać zawód, któremu okręgowa rada lekarska przyznała prawo wykonywania zawodu, zostaje równocześnie wpisany na listę członków tej izby. Natomiast skreślenie z listy członków okręgowej izby lekarskiej – zgodnie z art. 7 ust. 1 – może nastąpić w pięciu przewidzianych tym przepisem przypadkach, tj. utraty prawa wykonywania zawodu na skutek zaistnienia takich okoliczności³ jak: utrata obywatelstwa polskiego lub innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej⁴, ubezwłasnowolnienie całkowite lub częściowe, upływ czasu, na jaki zostało przyznane, pozbawienie lekarza prawa wykonywania zawodu, śmierć lekarza, przeniesienie się lekarza do innej okręgowej izby lekarskiej oraz – jak stanowi pkt 2 tego przepisu – złożenie przez lekarza oświadczenia o zrzeczeniu się prawa wykonywania zawodu lekarza, z wyjątkiem przypadku, gdy przeciwko temu lekarzowi toczy się postępowanie w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej. Temu ostatniemu przypadkowi poświęcone będą poniższe rozważania.

Na wstępie tych rozważań, należy wyjaśnić kwestię, jaki moment będzie uważany za chwilę złożenia oświadczenia o zrzeczeniu się prawa. Należy tu podkreślić, że można odnaleźć różne poglądy w tym zakresie. I tak zgodnie z teorią wysłania, datą taką – w myśl postanowień art. 165 § 2 k.p.c. – będzie moment jego nadania w polskiej placówce pocztowej w polskiej placówce pocztowej operatora wyznaczonego w rozumieniu ustawy z dnia 23 listopada 2012 r. – *Prawo pocztowe*⁵ lub w placówce pocztowej operatora świadczącego pocztowe usługi powszechne w innym państwie członkowskim Unii Europejskiej. Z kolei w myśl teorii doręczenia, jak to stanowi art. 61 k.c., oświadczenie woli, które ma być złożone innej osobie, jest złożone z chwilą, gdy doszło do niej w taki sposób, że mogła zapoznać się z jego treścią. Z kolei § 2 art. 61 k.c. odnosi się do oświadczeń woli wyrażonych w postaci elektronicznej. Kodeks uznaje, że będzie ono złożone innej osobie z chwilą, gdy wprowadzono je do środka komunikacji elektronicznej w taki sposób, żeby osoba ta mogła zapoznać

¹ Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, ORCID nr 0000-0002-5906-3802.

² T.j. Dz. U. 2018.168, dalej jako u.i.l.

³ Zob. art. 14 ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. *o zawodach lekarza i lekarza dentysty*, t.j. Dz. U. 2018, poz. 617.

⁴ Nie dotyczy to jednak przypadku, gdy lekarz nabył równocześnie obywatelstwo innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej.

⁵ T.j. Dz. U. 2018, poz. 2188.

się z jego treścią. Wydaje się, że każdy z tych przypadków może znaleźć w opisanej sytuacji zastosowanie.

Inspiracją do rozważań na temat określony w tytule opracowania, były wywody zaprezentowane w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 29 maja 2018 r.⁶ Stan faktyczny przedstawiał się w tej sprawie następująco. Postanowieniem z dnia 31 marca 2014 r. Okręgowy Rzecznik Odpowiedzialności Zawodowej Okręgowej Izby Lekarskiej w X. (dalej OROZ OIL) wszczął postępowanie wyjaśniające w sprawie pisma Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w X. o stwierdzeniu prowadzenia działalności leczniczej lek. J. P. bez wymaganych zezwoleń i dokumentacji. Pismem z dnia 23 kwietnia 2014 r. J. P. został wezwany na termin 21 maja 2014 r. do stawiennictwa przed OROZ celem przesłuchania w charakterze obwinionego. W dniu 8 maja 2014 r. J. P. złożył w siedzibie Izby oświadczenie o tym, że z dniem 8 maja 2014 r. zrzeka się prawa do wykonywania zawodu i wnosi o skreślenie go z listy członków Izby Lekarskiej w X. W dniu 12 maja 2014 r. prezes Okręgowej Rady Lekarskiej wydał zarządzenie w sprawie skreślenia J. P. z listy członków Okręgowej Izby Lekarskiej z powodu zrzeczenia się prawa wykonywania zawodu na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 2 u.i.l. Mimo tego OROZ wydał postanowienie o przedstawieniu zarzutów, datowane na dzień 23 kwietnia 2014 r., które zostało ogłoszone i wręczone J. P. w dniu 5 czerwca 2014 r., zaś pismem z dnia 24 czerwca 2015 r. złożył wniosek o ukaranie J. P., w którym sformułował zarzuty popełnienia przewinień dyscyplinarnych, polegających na tym, że po pierwsze od 1 stycznia 1997 r. do lutego 2014 r. prowadził nielegalną praktykę lekarską, tj. „J. P. Usługi Lekarskie” przy ul. K. w X., bowiem nie uzyskał wpisu do rejestru prywatnych praktyk, prowadzonego przez Izbę Lekarską oraz bez uzyskania pozytywnej decyzji Państwowego Powiatowego Inspektora Sanitarnego w X., czym miał naruszyć godność zawodu lekarza, co stanowiło naruszenie art. 101 ust. 3 w zw. z art. 100 ust. 5 i art. 103 ustawy z dnia 15 października 2011 r. o *działalności leczniczej*⁷ oraz art. 1 ust. 3 Kodeksu etyki lekarskiej⁸. OROZ sformułował przeciwko lekarzowi także drugi zarzut, a mianowicie, iż w miejscu i czasie jak w pkt 1, w ramach udzielanych świadczeń zdrowotnych w prywatnym gabinecie przy ul. K. w X., przekazywał lek o nazwie A., w postaci sproszkowanej, pacjentom z innymi schorzeniami niż alkoholizm, wbrew specyfikacji ordynowanego leku, co stanowiło naruszenie art. 1 ust. 3 w zw. z art. 57 ust. 1 i 2 KEL oraz art. 46 ust. 1 ustawy o *zawodach lekarza i lekarza dentystry*⁹. Okręgowy Sąd Lekarski (dalej jako OSL) w X., uznał J. P. za winnego popełnienia czynów, zarzucanych mu we wniosku o ukaranie. Od tego orzeczenia odwołanie wniósł obrońca obwinionego. Naczelny Sąd Lekarski (dalej jako NSL) utrzymał w mocy orzeczenie Sądu I instancji. Od orzeczenia NSL kasację do Sądu Najwyższego (dalej jako SN) wywiódł obrońca obwinionego.

Rozpatrując kasacją SN w pierwszej kolejności przypomniał, że zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 2 u.i.l. skreślenie z listy członków okręgowej izby lekarskiej następuje na skutek złożenia przez lekarza oświadczenia o zrzeczeniu się prawa wykonywania zawodu lekarza, z wyjątkiem przypadku, gdy przeciwko temu lekarzowi toczy się postę-

⁶ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 maja 2018 r. (sygn. akt SDI 12/18).

⁷ T.j. Dz. U. 2018, poz. 2190.

⁸ Uchwała Nadzwyczajnego II Krajowego Zjazdu Izb Lekarskich z 1991 roku. Dalej jako KEL.

⁹ T.j. 2018, poz. 617. Dalej jako u.z.l.

powanie w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej. Jak podkreślił SN, w świetle tego unormowania negatywna przesłanka skreślenia lekarza z listy członków samorządu lekarskiego występuje dopiero w momencie zainicjowania fazy *in personam* takiego postępowania. Dodano, że z ww. unormowaniem koresponduje art. 58 ust. 1 u.i.l., zgodnie z którym, za obwinionego uważa się lekarza, wobec którego w toku postępowania wyjaśniającego OROZ wydał postanowienie o przedstawieniu zarzutów lub przeciwko któremu skierował do sądu lekarskiego wnioski o ukaranie. Zdaniem SN kluczowym zagadnieniem w kontekście rozstrzyganej tu kwestii jest rozstrzygnięcie, który moment postępowania w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej lekarzy należy traktować jako moment wszczęcia postępowania przeciwko danej osobie. Przywołano stanowisko SN zaprezentowane w innym postanowieniu tego Sądu, tj. z dnia 24 kwietnia 2007 r.¹⁰, a mianowicie, iż wydanie postanowienia o przedstawieniu zarzutów nie można utożsamiać z jego sporządzeniem, bowiem wydanie postanowienia oznacza zarazem jego uzewnętrznienie. Odwołano się nadto do stanowiska zaprezentowanego w wyroku SN z dnia 5 marca 2014 r.¹¹, w którym wskazano, że z art. 71 § 1 k.p.k.¹² wynika, że za podejrzanego uważa się osobę, co do której wydano postanowienie o przedstawieniu zarzutów, albo bez wydania takiego postanowienia postawiono zarzut w związku z przystąpieniem do przesłuchania w charakterze podejrzanego. Jak wyjaśnił SN, znaczenie terminu „wydanie” i odkodowanie wynikających z niego norm prawnych, może nastąpić jedynie przez pryzmat treści art. 313 § 1 k.p.k., który przewiduje, że jeżeli dane istniejące w chwili wszczęcia śledztwa lub zebrane w jego toku uzasadniają podejrzenie, iż czyn popełniła określona osoba, sporządza się postanowienie o przedstawieniu zarzutów, ogłasza je niezwłocznie podejrzanemu i przesłuchuje się go, chyba że ogłoszenie postanowienia lub przesłuchanie podejrzanego nie jest możliwe z powodu jego ukrywania się lub nieobecności w kraju. Pomiędzy terminami „wydanie” a „sporządzenie” postanowienia zachodzi istotna różnica, jako że dla „wydania” niezbędne jest dopełnienie kolejnych czynności procesowych określonych w art. 313 § 1 k.p.k., koniecznych dla skuteczności tej procesowej czynności. W ocenie SN, aby zatem postanowienie o przedstawieniu zarzutów zostało uznane za wydane, czyli prawnie skuteczne, niezbędne jest kumulatywne spełnienie trzech warunków: sporządzenie postanowienia, jego niezwłoczne ogłoszenie i przesłuchanie podejrzanego¹³.

Przenosząc powyższe konstatacje na grunt rozpatrywanej sprawy, SN stwierdził, że postępowanie wyjaśniające wszczęto 31 marca 2014 r. Pierwsze wezwanie do stawiennictwa przed OROZ na dzień 21 maja 2014 r., J. P. odebrał w dniu 28 kwietnia 2014 r., jednak wobec błędu w dacie stawienia się przed Rzecznikiem zostało mu

¹⁰ Sygn. akt V KK 31/07, LEX nr 262649.

¹¹ Sygn. akt IV KK 341/13, „Prokuratura i Prawo” – wkł. 2014/6/14, KZS 2014/6/39.

¹² Który to przepis – zdaniem SN – stanowi funkcjonalny odpowiednik art. 58 ust. 1 u.i.l. Przyjmujemy, że zgodnie z tym przepisem „Za podejrzanego uważa się osobę, co do której wydano postanowienie o przedstawieniu zarzutów, albo której bez wydania takiego postanowienia postawiono zarzut w związku z przystąpieniem do przesłuchania w charakterze podejrzanego”.

¹³ Tak wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 maja 2018 r., sygn. akt SDI 12/18 (LEX nr 2555740). Zob. także wyrok SN z dnia 9 listopada 2017 r. V KK 373/17, LEX nr 2417598; wyrok z dnia 12 maja 2016 r. II AKa 105/16, LEX nr 2052577; wyrok z dnia 24 czerwca 2013 r. V KK 453/12, LEX nr 1341289, Postanowienie z dnia 27 marca 2013 r. II AKz 96/13, LEX nr 1315686.

wysłane kolejne wezwanie, które doręczono 22 maja 2014 r., a zatem dzień po terminie stawiennictwa na przesłuchanie. Tymczasem w dniu 8 maja 2014 r. J. P. złożył oświadczenie o zrzeczeniu się prawa do wykonywania zawodu i wniósł o skreślenie go z listy członków OIL. Na oświadczeniu tym widnieje data prezentaty sekretariatu tej Izby – 8 maja 2014 r. W odpowiedzi na to oświadczenie, Prezes [...] Rady Lekarskiej w dniu 12 maja 2014 r. wydał zarządzenie w sprawie skreślenia J. P. z listy członków okręgowej izby lekarskiej z powodu zrzeczenia się prawa wykonywania zawodu na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 2 u.i.l. Jednocześnie SN stwierdził, że wprawdzie w aktach widnieje postanowienie o przedstawieniu zarzutów z datą 23 kwietnia 2014 r., jednak zostało ono podpisane przez J. P. dopiero w dniu 5 czerwca 2014 r., kiedy to doszło do przesłuchania przed Rzecznikiem Dyscyplinarnym. W świetle zaprezentowanego powyżej stanowiska SN uznał, że do wydania postanowienia o przedstawieniu zarzutów doszło dopiero w dniu 5 czerwca 2014 r., nie zaś w dniu 23 kwietnia 2014 r. Samo sporządzenie postanowienia bez próby jego ogłoszenia obwinionemu nie przekształciło postępowania z fazy *in rem* w fazę *in personam*. Złożenie przez J. P. oświadczenia, o którym mowa w art. 7 ust. 1 pkt 2 u.i.l. przed wydaniem postanowienia o przedstawieniu zarzutów – zdaniem SN – stanowiło negatywną przesłankę do prowadzenia przeciwko niemu postępowania dyscyplinarnego w trybie ustawy o izbach lekarskich. Prowadziło ono bowiem do skreślenia obwinionego z listy członków okręgowej izby lekarskiej, skutkując u niego brakiem cechy indywidualnej podmiotu przewinienia dyscyplinarnego określonego w art. 53 u.i.l. Wprawdzie zarządzenie Prezesa OIL o skreśleniu J. P. z listy członków tej Izby zostało później anulowane, o czym poinformowano obwinionego w piśmie z dnia 26 marca 2015 r., ale – zdaniem SN – niczego to nie zmieniało wobec deklaratoryjnego charakteru tej decyzji i braku przeszkody dla skutecznego złożenia oświadczenia, o którym mowa w art. 7 ust. 1 pkt 2 u.i.l. Dlatego też w ocenie SN, koniecznym stało się zatem uchylene orzeczeń sądów dyscyplinarnych obu instancji na podstawie art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k. w zw. z art. 17 § 1 pkt 11 k.p.k. w zw. z art. 112 pkt 1 u.i.l. SN przyjął jednocześnie, że art. 63 u.i.l., stanowiący funkcjonalny odpowiednik art. 17 k.p.k. nie normuje w całości negatywnych przesłanek procesowych i nie rzutuje na zakres zastosowania art. 439 § 1 pkt 9 k.p.k., gdzie znajduje się odesłanie do art. 17 § 1 pkt 5, 6 i 8–11 k.p.k.

Na koniec SN wyraził przekonanie, że zaprezentowane stanowisko co do wykładni art. 7 ust. 1 pkt 2 u.i.l. nie będzie stwarzać ryzyka dla efektywności postępowań dyscyplinarnych prowadzonych w trybie ustawy o izbach lekarskich. Taki pogląd uzasadniono w ten sposób, że – zdaniem SN – skreślenie z listy okręgowej izby lekarskiej na skutek oświadczenia lekarza, który chciałby w ten sposób uniknąć odpowiedzialności dyscyplinarnej jest bowiem w swych konsekwencjach zbliżone do ukarania najsurowszą z kar dyscyplinarnych, określonych w art. 83 ust. 1 u.i.l., tj. pozbawieniem prawa wykonywania zawodu. A skoro tak, to taką postawę lekarza będzie można także w przyszłości uznać za okoliczność podważającą jego nienaganną postawę etyczną, co stanowi warunek niezbędny także dla ponownego przyznania prawa do wykonywania zawodu lekarza lub lekarza dentystry¹⁴. SN przypomniał, że zgodnie z § 9 uchwały NSL Nr 30/10/VI z 3 września 2010 r. w sprawie szczegółowego trybu postępowania

¹⁴ Por. art. 5 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentystry, t.j. Dz. U. 2018, poz. 617 ze zm.

w sprawach przyznawania prawa do wykonywania zawodu lekarza i lekarza dentystry oraz prowadzenia rejestru lekarzy i lekarzy dentyistów¹⁵, w przypadku, gdy okręgowa rada lekarska uzyska wiarygodną informację dotyczącą zdarzeń, które wystąpiły na terytorium lub poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, mogących mieć wpływ na podjęcie zawodu lekarza w rozumieniu art. 5 ust. 1 pkt 5 ustawy o zawodach lekarza i lekarza dentystry, po sprawdzeniu prawdziwości tej informacji, może podjąć uchwałę o odmowie przyznania prawa wykonywania zawodu. Dodatkowo, ocena przesłanki określonej w art. 5 ust. 1 pkt 5 wspomnianej ustawy nie jest ograniczona ramami czasowymi, które powodowałyby zatarcie skazania lub przedawnienie karalności. Stąd też SN skonstatował, iż nienaganna postawa etyczna musi znajdować potwierdzenie w całym okresie wykonywania zawodu lekarza¹⁶.

Powyższe stanowisko SN rodzi jednak wątpliwości¹⁷. Po pierwsze, pewne zastrzeżenia powstają na gruncie ustawy o izbach lekarskich. Otóż zgodnie z art. 112 pkt 1 tego aktu normatywnego, w sprawach nieuregulowanych w ustawie do postępowania w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej stosuje się jedynie odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania karnego¹⁸. Można zatem przyjąć, iż w postępowaniu w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej lekarzy, w pierwszej kolejności stosuje się postanowienia ustawy o izbach lekarskich, a dopiero w kwestiach nie uregulowanych w tym akcie normatywnym należy stosować przepisy Kodeksu postępowania karnego (w pewnym zakresie) i to tylko subsydiarnie¹⁹.

Raz jeszcze należy tu przypomnieć, że zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 2 u.i.l. skreślenie z listy członków okręgowej izby lekarskiej następuje na skutek m.in. złożenia przez lekarza oświadczenia o zrzeczeniu się prawa wykonywania zawodu lekarza, z wyjątkiem przypadku, gdy przeciwko temu lekarzowi toczy się postępowanie w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej. W pełni podzielić należy pogląd, że „złożenie oświadczenia o zrzeczeniu się prawa do wykonywania zawodu nie może nastąpić po wszczęciu postępowania w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej. Sytuacja tak jest niedopuszczalna, ponieważ mogłaby spowodować uniknięcie odpowiedzialności”²⁰. Jednak w pełni należy zgodzić się z SN, iż kluczowym będzie w tym przypadku rozstrzygnięcie jak należy rozumieć moment wskazany w tym przepisie. Sąd Najwyższy słusznie skonstatował, iż chodzi o przypadek konwersji postępowania z fazy *in rem* w etap *ad personam*. Kluczowym zatem będzie rozstrzygnięcie, który to w istocie moment na gruncie postępowania w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej lekarzy.

¹⁵ Tekst dostępny na stronie http://www.nil.org.pl/_data/assets/pdf_file/0008/3023/U-30-Zal-01.pdf, 20.12.2018.

¹⁶ Zob. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 11 kwietnia 2017 r., II OSK 1949/16, LEX nr 2285988.

¹⁷ Por. J. Skrzypczak, Głosa do wyroku Sądu Najwyższego z 29 maja 2018 r. SDI 12/18 (LEX nr 2555740), „Radca Prawny. Zeszyty Naukowe” 2018, nr 4 (17), s. 129 i n.

¹⁸ Dodajmy, że wyłączeniem przepisów o oskarżycielu prywatnym, powodzie cywilnym, przedstawicielu społecznym, o postępowaniu przygotowawczym oraz środkach przymusu, z wyjątkiem przepisów o karze pieniężnej.

¹⁹ J. Berezowski, P. Malinowski, *Ustawa o izbach lekarskich. Komentarz*, LexisNexis 2013; R. Tymiński, *Wybrane problemy praktyczne powstałe na tle przepisów dotyczących odpowiedzialności zawodowej lekarzy i lekarzy dentyistów*, „Przegląd Sądowy” 2018 nr 3; E. Zielińska, *Odpowiedzialność zawodowa lekarza i jej stosunek do odpowiedzialności karnej*, Warszawa 2001.

²⁰ J. Berezowski, P. Malinowski, *Ustawa o izbach lekarskich. Komentarz*, LexisNexis 2013.

Aby spróbować odpowiedzieć na to pytanie, po pierwsze należy przypomnieć, iż w aktualnym stanie prawnym, zgodnie z art. 56 ust. 1 u.i.l. stronami postępowania w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej lekarzy są m.in. lekarz, którego dotyczy postępowanie lub obwiniony. W przypadku lekarza, którego dotyczy postępowanie, definicja legalna nie została zamieszczona w ustawie. Takiej definicji nie zawierają regulaminy wewnętrznego urzędowania rzeczników odpowiedzialności zawodowej²¹ i wewnętrznego urzędowania sądów lekarskich²². Z kolei zgodnie z art. 58 ust. 1 ustawy, obwinionym jest lekarz, wobec którego w toku postępowania wyjaśniającego rzecznik odpowiedzialności zawodowej wydał postanowienie o przedstawieniu zarzutów lub przeciwko któremu skierował do sądu lekarskiego wnioski o ukaranie²³. W tym stanie rzeczy lekarz, wobec którego wydano postanowienie o przedstawieniu zarzutów jest lekarzem obwinionym, tak jak lekarz, wobec którego sporządzono wnioski o ukaranie. Należy tu wyraźnie zaznaczyć, że takie rozwiązanie jest odmienne niż przyjęte w Kodeksie postępowania karnego. Otóż podejrzanym (a nie oskarżonym) zgodnie z art. 71 k.p.k. jest osoba, co do której wydano postanowienie o przedstawieniu zarzutów, albo której bez wydania takiego postanowienia postawiono zarzut w związku z przystąpieniem do przesłuchania w charakterze podejrzanego. Za oskarżonego z kolei w k.p.k. uważa się osobę, przeciwko której wniesiono oskarżenie do sądu, a także osobę, co do której prokurator złożył wnioski wskazany w art. 335 § 1 lub wnioski o warunkowe umorzenie postępowania. Co jednak nie mniej istotne, § 3 tego przepisu *explicite* przewiduje, iż jeżeli kodeks używa w znaczeniu ogólnym określenia „oskarżony”, odpowiednie przepisy będą miały zastosowanie także do podejrzanego. Powyższa konstrukcja pozostaje w powiązaniu ze wspomnianymi powyżej fazami postępowania przygotowawczego, a mianowicie postępowaniem *in rem* i *ad personam*²⁴. Do momentu wydania postanowienia o przedstawieniu zarzutu mamy do czynienia z postępowaniem *in rem* później *ad personam*.

²¹ Załącznik do uchwały Nr 7 Nadzwyczajnego XIII Krajowego Zjazdu Lekarzy z dnia 14 maja 2016 r., tekst dostępny na stronie https://www.nil.org.pl/_data/assets/pdf_file/0016/110284/Uchwala-Nr-7-Nadzwyczajnego-XIII-Krajowego-Zjazdu-Lekarzy-w-sprawie-regulaminu-wewnetrznego-urzedowania-rzecznikow-odpowiedzialnosc-obowiazuje-od-1-stycznia-2017-r.pdf, 5.09.2018 r. Dalej jako Regulamin OROZ.

²² Regulamin wewnętrznego urzędowania sądów lekarskich. Załącznik do uchwały Nr 4 Nadzwyczajnego XIII Krajowego Zjazdu Lekarzy z dnia 14 maja 2016 r. tekst dostępny na stronie https://www.nil.org.pl/_data/assets/pdf_file/0015/110283/Uchwala-Nr-7-Nadzwyczajnego-XIII-Krajowego-Zjazdu-Lekarzy-w-sprawie-regulaminu-wewnetrznego-urzedowania-sadow-lekarskich-obowiazuje-od-1-wrzesnia-2016r.pdf, 5.09.2018 r. Dalej jako Regulamin OSL.

²³ Identyczną definicję zamieszczono w Regulaminie wewnętrznego urzędowania sądów lekarskich. Załącznik do uchwały Nr 4 Nadzwyczajnego XIII Krajowego Zjazdu Lekarzy z dnia 14 maja 2016 r. tekst dostępny na stronie https://www.nil.org.pl/_data/assets/pdf_file/0015/110283/Uchwala-Nr-7-Nadzwyczajnego-XIII-Krajowego-Zjazdu-Lekarzy-w-sprawie-regulaminu-wewnetrznego-urzedowania-sadow-lekarskich-obowiazuje-od-1-wrzesnia-2016r.pdf, 5.09.2018. Dalej jako Regulamin OSL.

²⁴ K. Dudka, H. Paluszkiwicz, D. Szumiło-Kulczycka D., *Kodeks postępowania karnego. Komentarz orzecniczy*, WK 2015; M. Gabriel-Węglowski, *Uwagi o linii orzecniczej Sądu Najwyższego w przedmiocie wydania postanowienia o przedstawieniu zarzutów*, „Przeгляд Sądowy” 2013, nr 2; M. Gabriel-Węglowski, *Nadanie statusu podejrzanego a moment wydania postanowienia o przedstawieniu zarzutów*, LEX/el. 2013; Idem, *Uwagi o linii orzecniczej Sądu Najwyższego w przedmiocie wydania postanowienia o przedstawieniu zarzutów*, „Przeгляд Sądowy” 2013, nr 2;

Wracając do postępowania w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej, jak już wspomniano, ustawa nie definiuje pojęcia „lekarz, którego dotyczy postępowanie”. Konieczne jest zatem podjęcie próby zaproponowania definicji tego pojęcia. Z pewnością nie można tego terminu odnosić do lekarza, wobec którego wydano postanowienie o przedstawieniu zarzutów, na co mogłaby wskazywać analogia z k.p.k. W świetle ustawy o izbach lekarskich, wówczas uzyskuje status obwinionego lekarza. Z wykładni językowej wynika, że na wcześniejszym etapie postępowania będziemy mieli do czynienia z lekarzem, którego dotyczy postępowanie. Ustawa o izbach lekarskich nie dość, że nie definiuje tego pojęcia, to także nie wskazuje *explicite*, od kiedy taki status lekarz uzyskuje ani jakimi uprawnieniami dysponuje. Zgodnie z art. 55 ust. 1 ustawy postępowanie w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej obejmuje m.in. czynności sprawdzające, postępowanie wyjaśniające i postępowanie przed sądem lekarskim.

Celem czynności sprawdzających jest wstępne zbadanie okoliczności koniecznych do ustalenia, czy istnieją podstawy do wszczęcia postępowania wyjaśniającego. Ustawa precyzuje, iż w trakcie czynności sprawdzających nie przeprowadza się dowodu z opinii biegłego ani czynności wymagających spisania protokołu, z wyjątkiem możliwości przesłuchania w charakterze świadka osoby składającej skargę na lekarza. Zgodnie z ust. 3 art. 55 ustawy, celem postępowania wyjaśniającego jest ustalenie, czy został popełniony czyn mogący stanowić przewinienie zawodowe, wyjaśnienie okoliczności sprawy, a w przypadku stwierdzenia znamion przewinienia zawodowego ustalenie obwinionego oraz zebranie, zabezpieczenie i w niezbędnym zakresie utrwalenie dowodów dla sądu lekarskiego. Wydaje się zatem co do zasady, że zakończenie czynności sprawdzających i wszczęcie postępowania wyjaśniającego powinno oznaczać, że pojawia się w postępowaniu strona w osobie „lekarza którego dotyczy postępowanie”. Zatem w postanowieniu o wszczęciu postępowania, Rzecznik powinien wskazać osobę lekarza, którego dotyczy postępowanie. Takie stanowisko znajduje potwierdzenie także w treści § 19 Regulaminu OROZ. Zgodnie z tym przepisem posta-

C. Golik, *Wydanie postanowienia o przedstawieniu zarzutów*, „Prokuratura i Prawo” 2014, nr 9; J. Grajewski, S. Steinborn, L. K. Paprzycki (red.), *Komentarz aktualizowany do art. 1–424 Kodeksu postępowania karnego*, LEX/el. 2015; T. Grzegorzczak, *Kodeks postępowania karnego*, t. I: *Artykuły 1–467. Komentarz*, LEX 2014; W. Grzeszczyk, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, wyd. X, LexisNexis 2014; P. Hofmański, C. Kulesza (red.), *System Prawa Karnego Procesowego*, t. VI: *Strony i inni uczestnicy postępowania karnego*, WK 2016; P. Hofmański, E. Sadzik, E. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego*, t. I: *Komentarz do artykułów 1–296*, Warszawa 2007; J. Kasiura, *Moment wszczęcia postępowania przeciwko osobie*, „Prokurator” 2011, nr 2; J. Kosonoga, *Zawieszenie postępowania karnego – zagadnienia węzłowe*, w: *Studia i analizy Sądu Najwyższego*, red. K. Ślęzak, t. VII, LEX 2014; C. Kulesza, *Ewolucja zasad odpowiedzialności dyscyplinarnej lekarzy w kontekście gwarancji rzetelnego procesu*, w: *Państwo prawa i prawo karne. Księga jubileuszowa Profesora Andrzeja Zolla*, red. P. Kardas, T. Sroka, W. Wróbel, Kraków 2012; R. A. Stefański, *Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 16 stycznia 2009 r.*, sygn. IV KK 256/08, „Prokuratura i Prawo” 2009, nr 9, s. 152–158; P. Lewczyk, *Nabycie prawa do posiadania obrońcy a instytucja przedstawienia zarzutów*, „Palestra” 2011, nr 3–4, s. 68–69; C. Kałol, *Status podejrzanej*, „Rzeczpospolita” z dn. 10 maja 2011 r.; R. A. Stefański, *Glosa do postanowienia SN z 22.06.2001 r.*, III KKN 44/01, „Prokuratura i Prawo” 2002, nr 5; S. Stachowiak, *Przedstawienie zarzutów w kodeksie postępowania karnego*, „Prokuratura i Prawo” 1999, nr 2; R. A. Stefański, *Czynności przedstawienia zarzutów*, „Prokuratura i Prawo” 2013, nr 7–8; D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego*, t. I: *Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2019; A. M. Tęcza-Paciorek, *Pojęcie osoby podejrzanej i jej uprawnienia*, „Prokuratura i Prawo” 2011, nr 11.

nowienie o wszczęciu postępowania wyjaśniającego powinno zawierać zwięzły opis czynu lub czynów będących przedmiotem postępowania oraz ich kwalifikację prawną i wskazywać strony postępowania, jeśli takie występują. A przecież – jak już wyżej wspomniano – stroną postępowania zgodnie z treścią art. 56 ust. 1 ustawy jest lekarz, którego dotyczy postępowanie. Wprawdzie w § 20 Regulaminu OROZ mowa jest o osobach, a nie lekarzach, których dotyczy postępowanie²⁵. Wyjątkiem od powyższej reguły (tj. obowiązku wskazania osoby lekarza, którego dotyczy postępowanie w postanowieniu o wszczęciu postępowania) będą przypadki, iż mimo zakończenia tej fazy postępowania tj. czynności sprawdzających, nie udało się ustalić osoby lekarza, którego dotyczy postępowanie. Przykładowo, gdy zgłoszona skarga pacjenta dotyczy bliżej nieokreślonych lekarzy w danym szpitalu, bez podania konkretnych danych. Tylko w takim wyjątkowym przypadku stosowna decyzja o nadaniu statusu lekarza, którego dotyczy postępowanie, może i powinna zostać wydana na dalszym etapie. Wydaje się, że także w takim przypadku powinna przybrać postać formalnej decyzji procesowej, tj. postanowienia lub zarządzenia wskazującego osobę lekarza, którego dotyczy postępowanie. W wyroku WSA w Warszawie z dnia 14 marca 2017 r.²⁶ podkreślono, że zgodnie z art. 56 ust. 1 u.i.l., stronami postępowania w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej lekarzy są pokrzywdzony oraz lekarz, którego dotyczy postępowanie.

Należy zatem przyjąć, że lekarz którego dotyczy postępowanie, będzie stroną postępowania, zasadniczo od momentu zakończenia czynności sprawdzających i podjęcia decyzji o wszczęciu postępowania wyjaśniającego, którą podejrzewa się o popełnienie przewinienia zawodowego, wobec której podjęto czynności procesowe celem doprowadzenia do przedstawienia zarzutów. Przyznanie uprawnień strony lekarzowi na tym etapie, odmiennie niż w postępowaniu karnym, jest zabiegiem o tyle ciekawym, że nadaje szczególny status lekarzowi, wobec którego wniesiono skargę. Jak się wydaje, ma to służyć zapewnieniu równoważnych uprawnień, jakie posiada osoba składająca skargę na lekarza.

Jak z powyższego wynika, przesłanka z art. 7 ust. 1 pkt 2 u.i.l., a mianowicie „gdy przeciwko temu lekarzowi toczy się postępowanie w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej”, mimo stanowiska SN wyrażonego w komentowanym orzeczeniu, wzbudza nadal ogromne wątpliwości. Wydaje się bowiem – zważywszy na powyższe wywody – że proste odniesienie do zasad procedury karnej odnośnie przekształcenia fazy *in rem* w etap *ad personam*, na gruncie u.i.l. może być w tym przypadku problematyczne.

Wątpliwości co do powyższego stanowiska SN rodzą się jednak także na gruncie k.p.k. Zgodnie z przytaczanym przez SN art. 313 § 1 k.p.k. „jeżeli dane istniejące w chwili wszczęcia śledztwa lub zebrane w jego toku uzasadniają dostatecznie podejrzenie, że czyn popełniła określona osoba, sporządza się postanowienie o przedstawieniu zarzutów, ogłasza je niezwłocznie podejrzanemu i przesłuchuje się go”. Po nowelizacji tego przepisu z 2003 r.²⁷ dodano *in fine* „chyba, że ogłoszenie postanowie-

²⁵ Zgodnie z tym przepisem postępowanie wyjaśniające prowadzi się w stosunku do wszystkich ujawnionych w jego toku czynów i osób pozostających ze sobą w związku.

²⁶ Wyrok WSA w Warszawie z dnia 14 marca 2017 r., sygn. akt II SAB/Wa 58/17.

²⁷ Ustawa z dnia 10 stycznia 2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego, ustawy o świadku koronnym oraz ustawy o ochronie informacji niejawnych, Dz. U. 2003, Nr 17, poz. 155.

nia lub przesłuchanie podejrzanego nie jest możliwe z powodu jego ukrywania się lub nieobecności w kraju”.

Mimo zaprezentowanego przez SN tylko jednego sposobu wykładni tego przepisu, trzeba pamiętać, że zarówno w judykaturze, jak i w doktrynie odnalezć można także inny pogląd. Trzeba tu przyznać, że ten na którym SN oparł swój wywód jest dominujący. Przypomnijmy, że sprowadza się on do konstatacji, iż „przez wydanie postanowienia o przedstawieniu zarzutów należy rozumieć trzy czynności: sporządzenie tej decyzji, ogłoszenie jej osobie, wobec której ją sporządzono (objętej zarzutem) oraz przesłuchanie podejrzanego. Wiążący prawnie skutek formalnego postawienia w stan podejrzenia, bez uczynienia zadość tym trzem krokami, następuje jedynie w dwóch wypadkach wskazanych *expressis verbis* w art. 313 § 1 k.p.k., tj. gdy podejrzany ukrywa się, lub gdy jest nieobecny w kraju”²⁸. Taka wykładnia art. 313 k.p.k. zdaje się też dominować w doktrynie²⁹. Stanowisko takie uzasadnia się w ten sposób, iż można „wyróżnić (modelową w śledztwie) strukturę czynności opisanych w art. 313 k.p.k., na które składają się: 1) wydanie postanowienia o przedstawieniu zarzutów, 2) ogłoszenie postanowienia, 3) przesłuchanie podejrzanego”³⁰.

Trzeba jednak odnotować także przeciwny pogląd, a mianowicie, że „przez wydanie postanowienia o przedstawieniu zarzutów należy rozumieć już samo jego sporządzenie przez uprawniony organ, niezależnie od tego, czy doszło do jej ogłoszenia po-

²⁸ M. Gabriel-Węglowski, *Nadanie statusu podejrzanego a moment wydania postanowienia o przedstawieniu zarzutów*, LEX/el. 2013. W ten nurt wpisuje się stanowisko judykatury wyrażone – jak już wyżej wspomniano – w analizowanym wyroku, ale także w takich orzeczeniach jak: wyroku SN z 7 listopada 2006 r. (IV KK 150/06, LEX nr 295347); postanowieniu SN z 24 kwietnia 2007 r. (IV KK 31/07, LEX nr 262649); postanowieniu Sądu Najwyższego z 16 stycznia 2009 r. (IV KK 256/08, LEX nr 486201); wyroku Sądu Najwyższego z dnia 2 czerwca 2010 r. (V KK 376/09, LEX nr 590304); wyroku SN z 24 czerwca 2013 r. (V KK 453/12, LEX nr 1341289); w wyroku SN z 5 marca 2014 r. (IV KK 341/13, LEX nr 1444341); wyroku SA w Katowicach z 28 lutego 2014 r. (II AKa 21/14, LEX nr 1487156).

²⁹ M. Gabriel-Węglowski, op. cit. Zob. także przywoływaną przez tego autora literaturę: R. A. Stefański, *Glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 16 stycznia 2009 r.*, sygn. IV KK 256/08, „Prokuratura i Prawo” 2009, nr 9, s. 152–158; P. Lewczyk, *Nabycie prawa do posiadania obrońcy a instytucja przedstawienia zarzutów*, „Palestra” 2011, nr 3–4, s. 68–69; C. Kąkol, *Status podejrzanego*, „Rzeczpospolita” z dn. z 10 maja 2011 r.

³⁰ D. Świecki (red.), *Kodeks postępowania karnego*, t. I: *Komentarz aktualizowany*, LEX/el. 2019. W piśmiennictwie wskazuje się nadto, że „[...] status podejrzanego uzyskuje się także pomimo nieogłoszenia postanowienia lub nieprzesłuchania podejrzanego w sytuacji, gdy nie jest to możliwe właśnie z powodu jego ukrywania się lub nieobecności w kraju [...]. Wszczęcie postępowania karnego przeciwko osobie o przestępstwo zarzucone jej w postanowieniu o przedstawieniu zarzutów następuje zatem z datą jego wydania także wtedy, gdy z przyczyn niezależnych od organów ścigania (np. z powodu ucieczki lub ukrywania się podejrzanego) nie nastąpiło niezwłoczne ogłoszenie go osobie podejrzanego. Po trzecie wreszcie, zagadnienie to jest wprost uregulowane w regulaminie prokuratorskim, który stanowi, że postanowienie o przedstawieniu zarzutów należy sporządzić, mimo niemożności ogłoszenia go, jeżeli zachodzi konieczność zawieszenia postępowania przygotowawczego z przyczyn leżących po stronie osoby podejrzanego (§ 155 reg. prok. – Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury, Dz. U. 2016, poz. 508) [...] Takie procedowanie odpowiada zresztą powszechnej praktyce” (J. Kosonoga, *Zawieszenie postępowania karnego – zagadnienia węzłowe*, w: *Studia i analizy Sądu Najwyższego*, red. K. Słebzak, t. VII, LEX 2014).

dejrzanemu i jego przesłuchania³¹. Co ważne pojawia się on zarówno w orzecznictwie, ale także część doktryny opowiada się za taką wykładnią³². I tak w postanowieniu SN z dnia 25 września 2013 r.³³ W tym pierwszym stanowisku SN podkreślono, że „drugą fazę (*in personam*) inicjuje postanowienie o przedstawieniu zarzutów, gdy dane istniejące już w chwili wszczęcia jednej z tych form postępowania lub zebrane w jego toku uzasadniają dostatecznie podejrzenie, że czyn popełniła określona osoba. Wraz z wydaniem postanowienia o przedstawieniu osobie zarzutów (art. 313 § 1 k.p.k.) albo przystąpieniem do przesłuchania po powiadomieniu jej o treści zarzutu w dochodzeniu (art. 325g § 1 i 2 k.p.k.), bądź też przesłuchaniem jej po informacji o treści zarzutu w wypadkach niecierpiących zwłoki (art. 308 § 2 k.p.k.), postępowanie w sprawie przeobraża się w postępowanie przeciwko osobie. Staje się ona z tą chwilą podejrzanym (art. 71 § 1 k.p.k.) i nabywa uprawnienia strony służące obronie jej interesów w toczącym się postępowaniu”. Z kolei w postanowieniu SN z 13 czerwca 2012 r.³⁴ zaznaczono, iż: „Koncepcja oparta na założeniu, iż postanowienie o przedstawieniu zarzutów, o jakim mowa w art. 313 k.p.k., nie jest prawnie wydane i procesowo skuteczne bez jego ogłoszenia i przesłuchania podejrzanego, nie uwzględnia ani treści normatywnej zawartej w kolejnym przepisie, tj. art. 314 k.p.k., ani rozwiązań funkcjonujących choćby na gruncie instytucji listu gończego. Nie można podzielić tezy, że procesowa skuteczność (z punktu widzenia dalszego biegu procesu) wydania postanowienia o przedstawieniu zarzutów jest uzależniona od ogłoszenia tego postanowienia podejrzanemu i przesłuchania go w związku z treścią tych zarzutów. Jeżeli jednak gwarancyjny aspekt czynności towarzyszących wydaniu postanowienia o przedstawieniu zarzutów nie może zostać zrealizowany z uwagi na stan zdrowia psychicznego podejrzanego lub traci swoje znaczenie, to podważona zostaje sama istota tych czynności i nie mogą one stanowić swego rodzaju blokady z punktu widzenia dalszego biegu procesu. Zarazem, trzeba uznać, że w warunkach postępowania przygotowawczego zakończonego wnioskiem w trybie art. 324 § 1 k.p.k. – wobec obligatoryjnego udziału w nim obrońcy – już samo wydanie postanowienia o przedstawieniu zarzutów i zamieszczenie go w aktach sprawy – przy stwierdzonym braku możliwości ogłoszenia go osobie podejrzewanej o popełnienie czynu zabronionego w warunkach art. 31 § 1 k.k., realizuje obowiązki organu procesowego wynikające z art. 313 § 1 k.p.k. i nie uzależnia procesowej skuteczności dalszych czynności postępowania przygotowawczego i sądowego od ogłoszenia postanowienia o przedstawieniu zarzutów i przesłuchania sprawy czynu zabronionego”.

Dodatkowo należy rozważyć czy, a jeżeli tak, to w jaki sposób należy w świetle art. 112 pkt 1 u.i.l. odpowiednio interpretować przesłankę z art. 313 § 1 k.p.k., „chyba że ogłoszenie postanowienia lub przesłuchanie podejrzanego nie jest moż-

³¹ M. Gabriel-Węglowski, op. cit.

³² Zob. szerzej M. Gabriel-Węglowski, op. cit. i przytaczaną przez tego autora literaturę tj.: J. Kasiura, *Moment wszczęcia postępowania przeciwko osobie*, „Prokurator” 2011, nr 2, s. 60–83; P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, *Kodeks postępowania karnego*, t. I: *Komentarz do artykułów 1–296*, Warszawa 2007, s. 399; M. Gabriel-Węglowski, *Uwagi o linii orzeczniczej Sądu Najwyższego w przedmiocie wydania postanowienia o przedstawieniu zarzutów*, „Przegląd Sądowy” 2013, nr 2, s. 32–48.

³³ I KZP 7/13, LEX nr 1383064.

³⁴ II KK 302/11, LEX nr 1212980, Biul. PK 2012/7/18-19.

liwe z powodu jego ukrywania się lub nieobecności w kraju”. Czy jeżeli lekarz nie odbiera korespondencji z postanowieniem o przedstawieniu zarzutów, to czy można powołać się na takie uregulowanie? O ile przypadki nieobecności w kraju mogą się zdarzać, to trudno sobie wyobrazić przypadek ukrywania się lekarza. Chyba, że przyjmujemy wykładnię, której wynik obejmować będzie przypadki obstrukcji procesowej.

Mimo, iż SN w uzasadnieniu komentowanego orzeczenia próbował uspokoić, że powyższa wykładnia nie stwarza ryzyka dla efektywności postępowań dyscyplinarnych, to jednak takie stanowisko nie do końca przekonuje. Wprawdzie SN zauważył, że skreślenie z listy okręgowej izby lekarskiej na skutek oświadczenia lekarza, który chciałby w ten sposób uniknąć odpowiedzialności dyscyplinarnej, jest w swych konsekwencjach zbliżone do ukarania najsurowszą z kar dyscyplinarnych tj. pozbawieniem prawa wykonywania zawodu, to jednak możliwość nadużywania tej instytucji stawia pytanie o sens postępowań dyscyplinarnych i ich odbiór społeczny. Z pewnością inną wagę, w oczach opinii publicznej, będzie miał przekaz o pozbawieniu lekarza przez organ izby lekarskiej prawa wykonywania zawodu, od zrzeczenia się prawa wykonywania zawodu przez zainteresowanego.

Streszczenie

Jedną z przesłanek zrzeczenia się prawa wykonywania zawodu lekarza, opisaną w art. 7 ust. 1 pkt 2 *ustawy o izbach lekarskich*, jest złożenie przez lekarza oświadczenia o zrzeczeniu się prawa wykonywania zawodu lekarza. Przepis ten jednocześnie wyłącza jednak taką możliwość w przypadku, gdy przeciwko temu lekarzowi toczy się postępowanie w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej. Niniejsze opracowanie analizuje różne podejścia do kwestii, jak należy rozumieć przesłankę „gdy przeciwko temu lekarzowi toczy się postępowanie w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej”. Pretekstem do przygotowania analizy było kontrowersyjne stanowisko Sądu Najwyższego wyrażone w wyroku z dnia 29 maja 2018 r., które może budzić pewne zastrzeżenia, zarówno na gruncie ustawy o izbach lekarskich, jak i k.p.k.

Słowa kluczowe: negatywna przesłanka skreślenia lekarza z listy członków samorządu lekarskiego, faza *in rem* oraz *in personam* takiego postępowania, postanowienie o przedstawieniu zarzutów

The renouncement of the right to practice as a physician and the course of proceedings regarding the professional responsibility of physicians in the light of the Supreme Court's position

Summary

One of the conditions for waiving the right to practice as a physician, described in Art. 7, section 1 point 2 of the Act on Chambers of Physicians is that the physician makes a statement on renouncing the right to practice as a physician. This provision, at the same time, excludes such a possibility in the case when the doctor is the subject to the proceeding of professional liability. This study analyses different approaches to the issue of how to understand the premise “when

there is a professional liability trial against this physician”. The pretext for the preparation of the analysis was the controversial position of the Supreme Court expressed in the judgment of 29 May, 2018, which may raise certain objections, both under the Act on Chambers of Physicians and the CPP.

Key words: Negative condition for deletion of a physician from the list of members of the medical self-government, phase *in rem* and *in personam* of such proceedings, provision for submission of charges